

Музей «Дрогобиччина»

САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО
БОЙКІВЩИНИ

ДРУГІ ЧИТАННЯ

Музей «Дрогобиччина»

САКРАЛЬНЕ МИСТЕЦТВО БОЙКІВЩИНИ

ДРУГІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ
ПАМ'ЯТІ МИХАЙЛА ДРАГАНА

Матеріали виступів
19-20 листопада 1997 року
м. Дрогобич

Дрогобич
«Відродження»
1997

ББК 85. 103.4 УКР

М 33

The collection comprises materials on creative work of M. Dragan. It looks upon questions and problems of church organization, the history of architecture, of art, decorative design and music in Halytchyna and Volhynia.

Редакційна колегія:

Бервецький Зеновій
Забашта Ростислав
Кошовий Олег
Летнянчин Леся
Тарнавський Роман
Скоп Лев (відповідальний за випуск)
Соловка Оксана

Літредагування - Леся Федів.
Англійські тексти - Софія Вовк, Олег Кошовий.
Художнє оформлення - Галина Друзюк, Лев Скоп.
Комп'ютерний набір - Галина Бунь
Макетування - Нестор Білоус.

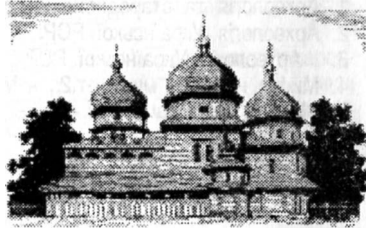
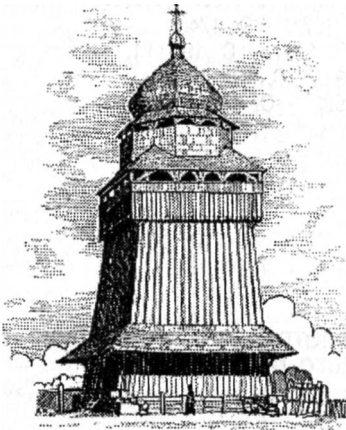
М 33

Сакральне мистецтво Бойківщини. Другі наукові читання пам'яті Михайла Драгана. - Дрогобич.: Видавнича фірма «Відродження», 1997.
ISBN 966-538-085-0

У збірнику подано матеріали про творчу діяльність М. Драгана. Висвітлюються питання церковного життя, обговорюються проблеми історії архітектури, образотворчого, декоративно-ужиткового й музичного мистецтва Галичини й Волині.

ББК 85. 103.4 УКР

ISBN 966-538-085-0

Тустанович - рідних місць М. Драгана), виконана 22.07.1925 р.) є особливо цінним матеріалом, оскільки деякі з них, як-от: дерев'яна церква в с. Сбебнику нині існує. Водночас М. Драган - майстер графічного мистецтва львівської школи кін. 20-30 років ХХ ст., у творчості якого з великою відповідальністю та прецизністю опрацьовано загальний вид, фактуру та деталі пам'яток.

Висловлюю щиру подяку зав. сектором п. Лідії Коцовській за надану можливість користуватися матеріалом фонду.

**Болюк Олег,
Інститут
народознавства НАН
України, Львів**

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ АРХІТЕКТУРНОГО ДЕКОРУ ДЕРЕВ'ЯНИХ САКРАЛЬНИХ БУДІВЕЛЬ.

**Oleh Bolyuk
Institute of Ethnology,
Ukrainian NAS, Lviv**

ARCHITECTURAL DECORATIONS OF WOODEN SACRAL BUILDINGS: TO A PROBLEM OF CLASSIFICATION.

За останні десятиліття постійно зростає науковий інтерес до вивчення дерев'яного церковного будівництва на Україні. Цьому засвідчують численні публікації на дану тему - статей, монографічних праць, ряд тематичних конференцій тощо. Дослідницький доробок вчених поповнюється новими, досі мало-вивченими або цілком невідомими науковцям фактами. Простежується певна закономірність: порушення нових, важливих для українського мистецтва питань зачіпає невивчені пласти традицій народної творчості. Це стосується, зокрема, й оздоблення дерев'яних культових будівель. Тут існує проблема вивчення

художньо-естетичної виразності архітектурного декору на тлі конструктивно-будівельної основи та функціонального (утилітарного) призначення споруди. Вочевидь, висвітлення цього питання потребує комплексного розгляду предмету з позицій суміжних, до певної міри, наук: насамперед мистецтвознавчої, архітектурної, етнографічної, естетичної, релігієзнавчої тощо.

Відомо, що народні майстри особливо увагу звертали на оздоблення культових будівель. Творчий задум увічнювався декоруванням елементів церков і дзвіниць для надання спорудам довершеності й індивідуальності. Своєрідність та лаконічність форм дерев'яної церкви криється, окрім суто архітектурно-конструктивних прийомів, ще й у художній виразності елементів будівлі. Емоційно-чутливе сприйняття храму досягається завдяки оздобленню деталей поширеними у сакральній архітектурі техніками деревообробництва - профілюванням та різьбленням.

Із зазначеного вище постає наступне важливе питання класифікації декору християнських культових будівель. Особливої актуальності набуває проблема, коли розглядаються локальні особливості досліджуваного явища. У минулому дослідники неодноразово звертали увагу на питання розвитку та систематизації сакральної архітектури. Серед них М. Драган, І. Грабар, В. Січинський, В. Щербаківський та ін. 1

У сучасному дослідженні народної архітектури метод аналітичної класифікації є обов'язковим. Однак, у силу спрямованості та сфери дослідження поставлених завдань і тематики, основну увагу вчені надають архітектурно-конструктивному розвитку, систематизації планувально-будівельної структури.

У запропонованому повідомленні ми ставимо за мету розглянути градацію оздоблених архітектурних елементів культових споруд у дещо іншому руслі, а саме спробувати систематизувати їх завдяки технікам художньої обробки деревини, найбільш поширеними в народному сакральному будівництві українських Карпат. (Див. табл.)

У технічному аспекті техніка художнього деревообробництва культових будівель членується на два види: профілювання та різьблення. Профілювання поділяється на підвиди - плоске й об'ємне. Плоским профілюванням оздоблювали в екстер'єрі кронштейни, аркади, портали, огорожі, галереї, одвірки, віконне обрамлення, карнизи тощо (церква св. Юра в Дрогобичі, церква Успення Пресвятої Богородиці в Мединичах, церква Зішестя Святого Духа у Висоцькому Нижньому та ін.); у інтер'єрі - арки-віризи, огорожі та кронштейни хорів (церква Пресвятої Богородиці у Маткові, церква св. Арх. Михайла у Гнилому). Об'ємне профілювання найчастіше зустрічається на стовпцях галерей (церква св. Іллі в Лішні, церква св. Миколи із Кривки). Різьблення на дерев'яних архітектурних деталях карпатських церков виявлено одного виду - плоского, яке у свою чергу поділяється на підвиди: контурне та виїмчате. Різьбленням прикрашали стовпці (колонки) галерей (дзв. в Ясениці Замковій), розпори арок, дверні одвірки та портали (церква св. Миколи із Кривки), гзимси (церква св. Михайла в Ісаях). (2) Поділ оздоблення деталей сакральних будівель виражається у тематичних групах (об'ємах): церква, дзвіниця, мала архітектурна форма (каплиця, брама, і огорожа). Для першої групи існує і простіший поділ на екстер'єр та інтер'єр. Внутрішній простір дзвіниць можна не враховувати, оскільки декорування як такого в інтер'єрі не виявлено. Кожна з тематичних груп членується на топографічні групи (місце розташування оздобленого елементу на об'ємі).

Перелік декоративних елементів проведений на загальному (основному) рівні членування, який об'єднує в собі більш деталізований поділ на підгрупи.

Оздоблені архітектурні деталі упорядковані за умовою наявності на них найпростішого виду дерев'яного декору - плоского профілювання, згідно цього, наступний етап - фіксація видів оздоблення, більш складніших, на означеному вже переліку.

В основі двох структур - топографічній та технічного оздоблення, при перетині розподілу їх, утворюється наглядна схема застосування архітектурного декору на елементах дерев'яних церков. Безперечно, така система не є остаточним варіантом і спрямована на подальшу диференціацію. Потрібно відмітити, що окреслена схема враховує зміну окремих складових частин у залежності від виявлення будівельного декору на певній локальній території.

Значна увага досліджуваного явища перепадає на декоративно-традиційний аспект. Поділ архітектурного декору можна проводити у двох площинах: загальній та приналежній конкретному елементу сакральної споруди. Загальний поділ підпорядковує собі орнаментальну та мотивну градацію. Деталізована диференціація оздобленн архітектурних деталей включає ряд категорій: розміщення декоративного елемента на споруді, його форму та композицію, ступінь оздобленості, наявність графем тощо. Наступний поділ можна проводити у кожній із цих позицій. Для прикладу, у категорії форми, на нашу думку, є доцільним членування профільованого елемента за лінією контуру, яка у своє чергу поділяється на ламану чи округлу. Ламаний контур визначається ступінчатою, зубчатою, зигзагоподібною та ін. лініями. Контур округлих форм сегментний, півкруглий, овальний, півовальний, підковподібний тощо.

Опрацювання класифікацій у загальному рахунку, очевидно, дасть змогу значно конкретніше визначити роль такого складного та поширеного на українських теренах явища як архітектурне оздоблення дерев'яних сакральних будівель. Запропоноване повідомлення не висвітлює, безумовно, усіх методичних умов аналізу для декоративних ознак досліджуваного предмету. Однак, це спроба наголосити на важливості поставленої проблеми, яка потребує глибшого вивчення. Маємо думку, детальніше й чіткіше розробити систематизацію будівельного декору, оскільки вважаємо, що дослідження даної теми є необхідним аспектом у вивченні етнокультури та мистецтва українців.

Перелік покликань:

1. Драган М. Українські дерев'яні церкви: генеза і розвій форм. Ч. І.-Львів, 1937. - Табл. 139, 140,152, 230, 269.

Грабарь И. История русского искусства. Т. 2. - М.: Кнебель, б. г.

Січинський В. Бойківський тип дерев'яних церков на Карпатах.-Львів, 1927.

Щербаківський В. Деревляне будівництво і різьба на дереві // Українське мистецтво. - Львів-Київ, 1913.

2. Драган М. Українські дерев'яні церкви ... - С. 37.

Сулик Р. Перлини дерев'яної архітектури Бойківщини. - Львів, 1995.